رویش روان شناسی، سال هفتم، شماره ۱۱، شماره پیاپی ۳۲، بهمن ماه ۱۳۹۷
Rooyesh-e-Ravanshenasi, 7(11), 2019

ارائه مدلی برای موفقیت تحصیلی دانشجویان براساس اعتیاد به اینترنت، ویژگی‌های شخصیت، خودکارآمدی اجتماعی و هوش معنوی

Provide a Model for academic achievement based on Internet addiction, personality traits, social self-efficacy and spiritual intelligence

صمد رحمتی
دانشجوی دکتری، گروه روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید چمران، اهواز

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارائه مدلی برای موفقیت تحصیلی دانشجویان براساس اعتیاد به اینترنت، ویژگی‌های شخصیت، خودکارآمدی اجتماعی و هوش معنوی انجام گرفت. تعداد ۲۲۵ نفر دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ی چند مرحله‌ی انتخاب و پرسشنامه‌های اعتیاد به اینترنت، خودکارآمدی اجتماعی، هوش معنوی و شخصیتی نئو را تکمیل کردند؛ موفقیت تحصیلی با معدل کل دانشجویان سنجیده شد. ارزیابی مدل پیشنهادی پژوهش با روش تحلیل مسیر و با استفاده از نرم افزارهای **$SPSS_{19}$** و **$AMOS_{20}$** صورت گرفت و برای تعیین معنی‌داری روابط میانجی از روش بوت استراپ ماکرو پریچر و هایز استفاده شده است. نتایج نشان داد که اعتیاد به اینترنت بر برون‌گرایی، وظیفه‌شناسی، خودکارآمدی اجتماعی، هوش معنوی و موفقیت تحصیلی اثر مستقیم منفی و معنی دار ولی بر روان‌رنجورخویی اثر مستقیم مثبت و معنی‌دار دارد. وظیفه‌شناسی و

Samad Rahmati
PhD Candidate, Department of Educational Psychology, School of Psychology and Educational Sciences, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran
rahmati.samad@yahoo.com

Abstract

This study aims to provide a model for academic achievement based on Internet addiction, personality traits, social self-efficacy and spiritual intelligence wased. 225 students of Jondi Shapour University of Medical Sciences Ahvaz were selected using multi-stage cluster sampling method and completed Internet addiction, social self-efficacy and spiritual intelligence NEO personality questionnaires, academic achievement was measured by GPA students. Assess the model proposed of research with path analysis and using were the software SPSS19 and AMOS20 and to determine mediated relationships significant by Macro Parichehr and Hayes bootstrap method is used. The results showed that Internet addiction on extraversion, conscientiousness, social self-efficacy, spiritual intelligence and academic achievement were negative and significant direct effect but on neuroticism is significant and positive

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

خودکارآمدی اجتماعی بر موفقیت تحصیلی اثر مستقیم مثبت و معنی‌دار و روان‌رنجورخویی بر موفقیت تحصیلی اثر مستقیم منفی و معنی‌دار دارد. همچنین اثر غیرمستقیم اعتیاد به اینترنت از طریق وظیفه‌شناسی، روان‌رنجورخویی و خودکارآمدی اجتماعی بر موفقیت تحصیلی معنی‌دار ولی از طریق برون گرایی و هوش معنوی معنی‌دار نبود. یافته‌ها نشان دادند که مدل پیشنهادی از برازش خوبی با داده‌ها برخوردار است. وظیفه‌شناسی و خودکارآمدی اجتماعی با ایفای یک نقش محافظتی، می‌توانند اثر مخرب اعتیاد به اینترنت را بر موفقیت تحصیلی دانشجویان خنثی نمایند، درحالی که روان‌رنجورخویی می‌تواند این اثر را تشدید کند.

کلید واژها: اعتیاد به اینترنت، موفقیت تحصیلی، ویژگی های شخصیت، خودکارآمدی اجتماعی، هوش معنوی

direct effects. Conscientiousness and social self-efficacy positive and direct effect on academic achievement and neuroticism is negative and significant direct effect on academic achievement. Also indirect effect Internet addiction through conscientiousness, neuroticism and social self-efficacy on academic achievement significantly but through extroversion and spiritual intelligence were not significant. Results showed the proposed model is a good fit with the data. Conscientiousness and social self-efficacy by playing a protective role, can neutralize harmful effects of Internet addiction on their academic achievement, while neuroticism may exacerbate these effects.

Keywords: Internet addiction, academic achievement, personality traits, social self-efficacy, spiritual intelligence

مقدمه

آموزش عالی در هر کشوری یکی از عوامل موثر در پیشرفت آن کشور در زمینه های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است. با توجه به گسترش روزافزون پیشرفت های علمی، و گرایش سازمان ها و ارگان های دولتی و خصوصی به جذب افراد متخصص، افراد هر جامعه به سمت دانشگاه ها و مراکز آموزشی روی آورده اند (آبوما[1]، ۲۰۰۹). یکی از مهمترین مسایلی که آموزش عالی مطرح است، موفقیت تحصیلی[2] است. موفقیت تحصیلی دانشجویان بر جنبه های مهمی از زندگی آنان تاثیر میگذارد، از جمله ارتقا به مقاطع تحصیلی بالاتر، کسب شغل و جایگاه اجتماعی مناسب و رضایت خاطر (آبشا[3]، ۲۰۱۲).

[1] . Aboma
[2] . Academic success
[3] . Abesha

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

یکی از عواملی که در پژوهش های متعدد بر نقش مخرب آن در موفقیت تحصیلی تاکید شده است، اعتیاد به اینترنت[1] است. اعتیاد به اینترنت نوعی اختلال کنترل تکانه است که به استفاده بیش از حد از اینترنت به نحوی اطلاق می گردد که سایر فعالیت های اجتماعی فرد را تحت تأثیر قرار داده و به افت عملکرد وی در حوزه های مختلف تحصیلی، شغلی، اجتماعی، حرفه ای، خانوادگی، اقتصادی و روان شناختی منجر می شود، به گونه ای که باعث نادیده انگاشتن روابط در دنیای واقعی مثل دوستان و خانواده می گردد (حسن پور، ۱۳۸۵). با افزایش تعداد کاربرن اینترنت به ویژه جوانان، مطالعه اثرات آن بر افراد و جوامع ضروری به نظر می رسد. بیشتر افراد از فواید اینترنت آگاه هستند؛ یافتن اطلاعات گوناگون، برقراری ارتباط با دیگران بدون محدودیت جغرافیایی و زمانی و خرید اقلام گوناگون از امکانات مفید اینترنت محصوب می شود. از طرف دیگر تاثیر اجتماعی منفی آن نیز همیشه موضوع بحث بوده است؛ از جمله این تاثیرات منفی انزوای اجتماعی، گریز از رفتار مطلوب اجتماعی، افت تحصیلی، و اعتیاد به اینترنت است (سانگ[2]، ۲۰۰۳). تمنایی فر و همکاران (۱۳۹۲) در برسی رابطه بین اعتیاد به اینترنت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی دریافتند که اعتیاد به اینترنت رابطه منفی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارد. و این نوع اعتیاد می تواند به افت تحصیلی دانش آموزان بینجامد. محمد بیگی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهش خود متوجه شدند که وابستگی به اینترنت با تعداد واحد های افتاده، افت معدل کل نمرات تحصیلی و مشروطی در طول تحصیل دانشجویان رابطه معنی داری دارد. همچنین نتایج پژوهش نیمزکا[3] (۲۰۰۸) نشان داد که استفاده کنندگان مرضی اینترنت، مشکلات بین فردی و اجتماعی و تحصیلی دارند.

در سبب شناسی گرایش به اعتیاد اینترنتی فرضیه های مختلفی بیان شده است. برای پژوهشگران این اندیشه مطرح است که اعتیاد به اینترنت بایستی ریشه در سازه پرقوام و دیرینه تری داشته باشد که دارای جنبه های تعیین کننده بر رفتار می باشد. تحقیقات در این زمینه نشان داده است که ویژگی های شخصیتی از جمله عوامل سبب شناختی مهم در گرایش به اعتیاد اینترنتی به شمار می روند (فتحی و سهرابی، ۱۳۹۱). ویژگی های شخصیتی، صفات پایداری هستند که از موقعیتی به موقعیت دیگر چندان تغییر نمی کنند. آنها گرایش های باثبات

[1] . Internet addiction
[2] . Song
[3]. Niemz.K

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

و با دوام پاسخدهی به شیوه یکسان به محرک های مختلف می باشند (شولتز[1] و شولتز، ۲۰۰۸).

یکی از رویکرد های مورد پذیرش در این زمینه نظریه پنج عاملی شخصیت است، که شامل روان رنجورخویی[2]، برون گرایی[3]، گشودگی نسبت به تجربه[4]، سازگاری[5] و وظیفه شناسی[6] است. شواهد پژوهشی زیادی نشان می دهد از بین ویژگی های شخصیت روان رنجورخویی، برون گرایی و وظیفه شناسی با اعتیاد اینترنتی و پیشرفت تحصیلی ارتباط بیشتری دارند. روان رنجورخویی به تمایل فرد برای تجربه اضطراب، تنش، خصومت، تکانشوری، افسردگی و خود کم بینی اشاره دارد. در واقع افراد با روان رنجورخویی بالا به افکار و خاطرات خوشایند اندک و یادآوری تعداد زیادی خاطرات منفی بدون داشتن خلق افسرده تمایل دارند (مک کری[7] و کاستا[8] ۱۹۸۷). عامل برون گرایی دومین عامل شخصیتی در در این مدل است. مک کری و کاستا (۱۹۸۷) عامل برون گرایی را یک ابر صفت که توافق زیادی در مورد آن وجود دارد می دانند. سازه برون گرایی و نقطه مقابل آن درون گرایی، تقریباً در تمام نظریه های مربوط به شخصیت نقش عمده ی ایفا می کند. برون گراها انرژی روانی خود را به بیرون و به سوی دنیای خارج متمرکز می سازند در حالی که درون گراها انرژی خود را معطوف به درون، به سوی خود و رویدادهای خصوصی درونی، متوجه می سازند (مک کری و کاستا، ۱۹۸۷). عامل وظیفه شناسی پنجمین عامل شخصیتی در این مدل است. افراد وظیفه شناس سخت کوش، جاه طلب و پر انرژی هستند، در برابر مشکلات استقامت می کنند و دقیق هستند (مک کری و کاستا، ۱۹۸۷). دانش آموزان وظیفه شناس به کسب نمره بالاتر و انجام تکالیف فوق برنامه گرایش دارند (دیگمن[9]، ۱۹۹۰؛ دالینجر و ارف[10]، ۱۹۹۱). حسن زاده و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان "رابطه اعتیاد به اینترنت با پیشرفت تحصیلی و ویژگی های شخصیتی فراگیران" نشان دادند که بین اعتیاد به اینترنت و پیشرفت

[1] . Schultz
[2] . Neuroticism
[3] . Extroversion
[4] . Openness to experience
[5] . Agreeableness
[6] . Conscientiousness
[7] . Mc Care
[8] . Costa
[9] . Digman
[10] . Dollinger & Orf

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

تحصیلی همبستگی منفی و معنادار وجود دارد، همچنین همبستگی میان اعتیاد به اینترنت با خرده مقیاس های روان رنجورخویی و سازگاری مثبت و معنادار و با برون گرایی و وظیفه شناسی منفی و معنادار است. پژوهش فتحی و سهرابی (۱۳۹۱) نشان داد که روان رنجورخویی در دانشجویان معتاد به اینترنت بیشتر از دانشجویان غیر معتاد بود و سه متغیر برون گرایی، وظیفه شناسی و سازگاری در دانشجویان غیر معتاد بیشتر از دانشجویان معتاد بود. همچنین میکرک[1] و همکاران (۲۰۰۹)، تحقیقی به روش طولی و به مدت یک سال بر روی ۴۴۷ فرد بزرگسال معتاد به اینترنت انجام دادند که ۱۶ ساعت در هفته با اینترنت کار می کردند. نتایج نشان داد که ویژگی های شخصیتی روان رنجورخویی بالا و برون گرایی و وظیفه شناسی پایین نقش با اهمیتی در اعتیاد به اینترنت داشته است.

همچنین در تحقیقات اخیر تاکید شده است که عوامل شخصیتی به ویژه در سطوح بالاتر تحصیلات رسمی، در پیش بینی موفقیت تحصیلی نقش بسزایی ایفا می کنند (چامورو- پرموزیک و فورنهام[2]، ۲۰۰۴). اگرچه موفقیت تحصیلی عموماً با شاخص متوسط نمره کلاسی[3] کلاسی[3] سنجیده می شود اما در مجموع این موفقیت با فرایندهای نظیر انگیزش، جهت گیری اجتماعی، کنترل هیجانی مرتبط دانسته شده است که همه این عوامل ممکن است فقط به صورت مرزی با توانایی شناختی رابطه داشته باشد، اما قویاً با شخصیت پیوند دارد (مارتین، مونتگومری و سافیان[4]؛ ۲۰۰۶). نتایج پژوهش آتش روز، پاکدامن و عسگری (۱۳۸۷) نشان دادند که پیشرفت تحصیلی با رگه های شخصیتی برون گرایی، سازگاری و وظیفه شناسی همبستگی مثبت ولی با روان رنجورخویی همبستگی منفی دارد. نتایج فراتحلیل پروپات[5] (۲۰۰۹) با حجم نمونه تجمعی ۷۰۰۰۰ آزمودنی نشان داد، یک همبستگی کلی بین وظیفه شناسی و موفقیت تحصیلی وجود دارد ($r_{=}$ 0/24). روزاندرا[6] و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه ی رابطه بین صفات شخصیت و پیشرفت تحصیلی، روابط مثبت و معنی دار بین پیشرفت تحصیلی و عامل های برون گرایی و وظیفه شناسی یافتند. تمنایی فر و منصوری نیک (۱۳۹۳) گزارش کرده اند که پیشرفت تحصیلی با روان رنجورخویی رابطه منفی ولی با وظیفه

[1] . Meerkerk
[2] . Chamorro-Premuzic & Furnham
[3] . GPA
[4] . Martin, Montgomery & Saphian
[5] . Poropat
[6] . Rosandera

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

شناسی رابطه مثبت دارد. همچنین نتایج پژوهش فتحی، یخچالی و مروتی (۱۳۹۳) نشان داد که برون گرایی و وظیفه شناسی با موفقیت تحصیلی رابطه مثبت دارند. بـه نظـر می رسد نقش ویژگی های شخصیتی بر رفتار و شناخت گاه مستقیم و بـی واسـطه اسـت و گـاهی به عنوان یک عامل میانجی موجب بروز پیامدهای رفتاری و شناختی میشود.

یکی دیگر از عواملی که نقش آن در پیشگیری از وابستگی به اینترنت و افت تحصیلی نشان داده شده است، خودکارآمدی اجتماعی[۱] است. خودکارآمدی اجتماعی نشان دهنده توانایی ادراک شده فرد جهت انجام رفتارهای معین در موقعیت های مختلف است و نقش تعیین کننده ی در رفتار او نسبت به آن موقعیت ها دارد (گودیناو و هربرت[۲]، ۲۰۰۶). سطح پایین خودکارآمدی اجتماعی و تحصیلی، افسردگی کودکان را در دراز مدت پیش بینی می کند، همچنین سطح خودکارآمدی اجتماعی می تواند تعیین کننده آسیب پذیری فرد در برابر برخی اختلالات از جمله اعتیاد به اینترنت باشد (بندورا[۳]، ۱۹۹۶). نتایج پژوهش کو[۴] و همکاران (۲۰۰۵) نشان داد که افراد با خودکارآمدی پایین به احتمال بیشتری امکان ابتلا به اعتیاد با اینترنت را دارند و اعتیاد به اینترنت با کاهش تعاملات اجتماعی، افسردگی، تنهایی و کاهش اعتماد به نفس همراه است. همچنین نتایج پژوهش اسکندر و آکین[۵] (۲۰۰۹) و رحمتی و کرامتی (۱۳۹۵) نشان داد که اعتیاد به اینترنت با خودکارآمدی اجتماعی رابطه منفی دارد. در زمینه عملکرد تحـصیلی نیـز مطالعات زیادی نشان داده اند که خودکارآمدی با تعدادی از سازه های پیشرفت تحصیلی ارتباط دارد. به ویژه بین باورهای خودکارآمدی و سازه های انگیزشی مانند پشتکار و تعیین اهداف (مولن، براون و لنت[۶]؛ ۱۹۹۱)، استفاده از راهبردهای مانند یادگیری خودتنظیمی (پنتریچ و دی گروث، ۱۹۹۰)، پیشرفت تحصیلی (پجرس و مایلر[۷]، ۱۹۹۵)، سازه های عاطفی مانند فشار روانی و استرس (سولبرگ و ویلریل[۸]، ۱۹۹۸)، عملکرد

---

[1] . Social Self-Efficacy
[2] . Gaudiano & Herbert
[3] . Bandura
[4] . Ko
[5] . Iskender & Akin
[6] . Multon, Brown & Lent

[7] . Pajares & Miller
[8] . Solberg & Villareal

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

تحصیلی و گرایش، مداومت و پافشاری و انجام بهتر رفتارهای مورد نیاز برای موفقیت تحصیلی و شغلی، انگیزه بیشتر جهت کسب دانش، تمایل به تعیین اهداف سخت تر، تعهد به اهداف و موفقیت های ذهنی (نقل از دی ویتس[1]، ۲۰۰۴)، عملکرد بهتر، سازگاری بیشتر و اضطراب کمتر و مواجهه موثر با استرس زاهای تحصیلی (بندورا، ۱۹۹۷)، رابطه معنی داری وجود دارد.

همچنین نقش هوش معنوی در پیشگیری از وابستگی به اینترنت و افت تحصیلی نشان داده شده است. سازمان بهداشت جهانی انسان را موجودی زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی تعریف کرده و معنویت را یکی از ابعاد چهارگانه انسان در نظر گرفته است (ماسون، سلیگمن و وبر[2]، ۲۰۰۷). از سویی هوش معنوی سازه های به نسبت جدیدی هستند که تعاریف کاملا کاملا متفاوتی از دین داشته و در عین حال همپوشی هایی نیزبین آنها وجود دارد (عابدینی و دستجردی، ۱۳۹۳). زوهر و مارشال[3] (۲۰۰۰) هوش معنوی را هوشی می دانند که از طریق آن مسائل مربوط به معنا و ارزش ها را حل می کنیم، هوشی که فعالیت ها و زندگی ما را در زمینه ای وسیع تر، غنی تر و معنادار قرار می دهد. هوشی که به ما کمک می کند بفهمیم کدام اقدامات یا کدام مسیر معنادارتر از دیگری است. هوش معنوی جنبه های ذهنی و ناملموس معنویت را با اقدامات و مسائل افراد در دنیای عینی و ملموس ترکیب می کند (ناسل[4]، ۲۰۰۴). ۲۰۰۴). وگان[5] (۲۰۰۲) توانایی ایجاد معنا مبتنی بر فهم عمیق سوالات وجودی و نیز آگاهی و توانایی استفاده از سطوح چندگانه آگاهی در حل مسأله تعریف می کند. در این راستا نتایج پژوهش مولازاده و همکاران (۱۳۹۳) و فراهنگ پور و همکاران (۱۳۸۹) نشان داد که موفقیت تحصیلی با هوش معنوی ارتباط مثبت و ممعنی دار دارد. از طرف دیگر در پژوهش شکرافشان (۱۳۹۳) و دریکوند، پونده نژادان و دورقی (۱۳۹۳) ارتباط منفی سلامت معنوی و هوش معنوی با اعتیاد به اینترنت نشان داده شده است

با توجه به اهمیت هر یک از این متغیرها در پیش بینی موفقیت تحصیلی و از آنجا که ترکیب مدل حاضر تاکنون انجام نگرفته است. به دلیل این محدودیت، محقق آن را یک چالش

---

[1]. De Witz
[2]. Mason, Singleton & Webber
[3]. Zohor
[4]. Nasel
[5]. Vaughan

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

در نظر گرفته و برای رفع آن، تاثیر اعتیاد به اینترنت، ویژگی های شخصیت، خودکارآمدی اجتماعی و هوش معنوی را در موفقیت تحصیلی در قالب یک مدل بررسی می کند. از این رو مدل پیشنهادی می تواند فراهم کننده ی زمینه ی لازم برای طراحی و اجرای برنامه های مداخله ی جهت ارتقای موفقیت تحصیلی دانشجویان باشد.

الگوی پیشنهادی پژوهش در شکل ۱ ارائه شده است.

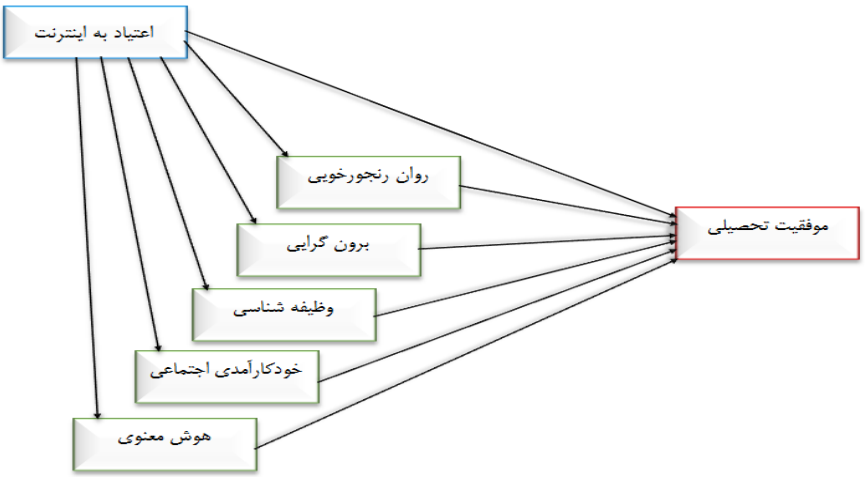

شکل ۱. مدل پیشنهادی رابطه علی اعتیاد به اینترنت و موفقیت تحصیلی با میانجیگری ویژگی های شخصیت، خودکارآمدی اجتماعی و هوش معنوی در دانشجویان

در این پژوهش، رابطه علی اعتیاد به اینترنت و موفقیت تحصیلی با میانجیگری ویژگی های شخصیت و خودکارآمدی اجتماعی در دانشجویان بررسی شده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با روش همبستگی و از نوع تحلیل مسیر است. جامعه آماری کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در نیم سال اول تحصیلی ۹۴-۹۳ بود که با روش نمونه گیری خوشه ی به صورت چند مرحله ای ۲۲۵ نفر با استفاده از برآورد جدول کرجسی و مورگان انتخاب شدند، بدین صورت که ابتدا چهار دانشکده پزشکی، پرستاری، بهداشت و پیراپزشکی انتخاب و سپس از هر دانشکده سه کلاس که حداقل یک ترم تحصیلی

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

را گذرانده بودند و از بین کلاس ها نمونه پژوهش به صورت تصادفی انتخاب شد. برای جمع آوری داده ها از ابزارهای زیر استفاده شد:

پرسشنامه اعتیاد به اینترنت[1] یانگ[2]: این پرسشنامه شامل ۲۰ سوال با مقیاس ۵ درجه ی لیکرت می باشد. دامنه نمرات از صفر تا ۱۰۰ است. نمره صفر تا ۳۹ نشان دهنده کاربر معمولی، نمره ۴۰ تا ۶۹ کاربر در معرض خطر و نمره ۷۰ تا ۱۰۰ کاربر معتاد به اینترنت است. در کره یو[3] و همکاران و کیم[4] و همکاران، برای این ابزار اعتبار محاسبه شده با روش آلفای کرونباخ بیش از ۹۰٪ را گزارش کرده اند و چو و لی[5] اعتبار به روش بازآزمایی پس از دو هفته را ۸۵٪ به دست آورده اند. قاسم زاده و همکاران نیز اعتبار این ابزار محاسبه شده با روش آلفای کرونباخ را در تحقیق خود ۸۸٪ گزارش کرده اند (رشید، ۱۳۸۷).

پرسشنامه شخصیی نئو-فرم کوتاه (NEO-FFI): برای اولین بار مک کری و کاستا (۱۹۸۵) پرسشنامه ی تحت عنوان نئو (NEO) با ۱۸۵ سوال تدوین کردند. در ادامه این دو پژوهشگر با بررسی که انجام دادند، توانستند دو پرسشنامه با تعداد ۲۴۰ و ۶۰ سوال برای اندازه گیری ویژگی های شخصیت افراد تدوین کنند. در این پژوهش، از پرسشنامه پنج عاملی شخصیتی نئو-فرم کوتاه (NEO-FFI) استفاده شد. فرم کوتاه این مقیاس پنج ویژگی شخصیتی را مورد سنجش قرار می دهد، که عبارتند از رنجورخویی (N)، برون گرایی (E)، گشودگی نسبت به تجربه (O)، سازگاری (A) و وظیفه شناسی (C) و هر کدام از این ویژگی ها با ۱۲سوال مورد سنجش قرار می گیرد. شیوه پاسخدهی به این صورت است که آزمودنی جواب را در یک طیف ۵ درجه ی از نوع لیکرت (از کاملا مخالفم تا کاملا موافقم) انتخاب می کند. نمره گذاری این آزمون به صورت ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ و بالعکس است. برای تعیین پایایی پرسشنامه شخصیی نئو (NEO) فرم کوتاه مک‌کری و همکاران (۲۰۰۴) در پژوهشی که بر روی ۲۰۸ نفر از دانشجویان به فاصله‌ی ۳ ماه اجرا کردند، ضرایب پایایی خرده مقیاس های آن را ۸۳٪ (N)، ۷۵٪ (E)، ۸۰٪ (O)، ۷۹٪ (A) و ۷۹٪ (C) ذکر کردند. روایی محتوایی این پرسشنامه را مک‌کری و همکاران (۲۰۰۴) بر روی ۱۴۹۲ نفر انجام دادند ضریب همبستگی این

[1] . Internet addiction test (IAD)
[2] . Young
[3] . Yu
[4] . Kim
[5] . Chu & Lee

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

آزمون را با سیاهه نئو ۲۴۰ سوالی برای پنج ویژگی شخصیتی نئو به تربیت ۸۳٪ (N)، ۸۳٪ (E)، ۹۱٪ (O)، ۷۶٪ (A) و ۸۶٪ (C) گزارش کردند. این آزمون توسط گروسی (۱۳۸۰) در ایران ترجمه و بر روی دانشجویان ایرانی هنجار یابی شده است. همچنین اعتبار ملاکی این آزمون از روش همبستگی بین ۴۵٪ تا ۶۶٪ گزارش گردیده و از طریق آلفای کرونباخ، ضرایب ۵۶٪ تا ۷۸٪ برای این پرسشنامه محاسبه شده است. در پژوهش حاضر تنها نمرات ۳۶ گویه زیر مقیاس های روانرنجوری، برون گرایی و وظیفه شناسی استخراج و در بخش تحلیل داده ها مورد استفاده قرار گرفت.

پرسشنامه خودکارآمدی اجتماعی اسمیت و بتز[1]: این پرسشنامه داری ۲۵ سوال با مقیاس ۵ درجه ی لیکرت می باشد. دامنه نمرات از ۲۵ تا ۱۲۵ است. نمره بالاتر نشان دهنده سطح بالاتری از خودکارآمدی اجتماعی است. به منظور هنجاریابی، این آزمون بر روی سه گروه نمونه از دانش آموزان دبیرستانی اجرا شد؛ نمونه اول شامل ۸۷ نوجوان ۱۹-۱۴ سال از یک دبیرستان بزرگ حومه شهر، نمونه دوم شامل ۷۶ نوجوان ۱۶-۱۳ سال از یک دبیرستان کوچک حومه شهر و نمونه سوم شامل۷۹ نوجوان ۱۸-۱۲ سال یک مرکز اختلالات روانی که مبتلا به نشانگان برون سازی، درون سازی یا ترکیبی از این دو بودند، می شد. ضریب آلفای کرونباخ کل آزمون در گروه اول ۹۰٪، در گرو دوم ۹۲٪ و در گروه سوم ۹۵٪ گزارش شده است. پایایی حاصل از روش بازآزمایی در گروه اول در فاصله ی دو هفته ای، ۹۴٪ بوده است. همچنین ضریب پایایی حاصل از روش بازآزمایی برای مردان، ۸۱٪ و برای زنان، ۸۶٪ گزارش شده است (طولابی و کریمی، ۱۳۹۱).

پرسشنامه هوش معنوی: این پرسشنامه شامل ۴۲ سوال در ۴ عامل می باشد (بدیع و همکاران، ۱۳۸۹) که کمترین نمره ۴۲ و بیشترین نمره هوش معنوی ۲۱۰ می باشد. در پژوهش بدیع و همکاران (۱۳۸۹) برای تعیین پایایی پرسشنامه هوش معنوی از دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف استفاده شد که برای کل پرسشنامه به ترتیب برابر با ۸۵٪ و ۸۷٪ می باشد و بیانگر پایایی قابل قبول پرسشنامه یاد شده است. در این پژوهش نیز مقدار پایایی پرسشنامه هوش معنوی ۸۱٪ تعیین گردید.

[1] . Esmit & Bets

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

موفقیت تحصیلی: در این پژوهش از معدل کل دانشجویان تا نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۴-۹۳ به منظور اندازه گیری موفقیت تحصیلی استفاده شد.

برای ارزیابی مدل پیشنهادی پژوهش از نرم افزارهای $SPSS_{19}$ و $AMOS_{20}$ و برای تعیین معنی داری رابطه میانجی از روش بوت استراپ و تحلیل میانجی ماکرو پریچر و هایز (۲۰۰۸) استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

دانشجوها در دامنه ی سنی ۲۶-۱۸ سال، با میانگین سنی ۲۱/۴۸ و انحراف معیار ۲/۰۸ قرار داشتند. از لحاظ جنسیت، ۴۴/۴ درصد (۱۰۰ نفر) از دانشجویان پسر و ۵۵/۶ درصد (۱۲۵ نفر) دختر بودند، که از این میان ۸۶/۶ درصد (۱۹۵ نفر) مجرد و ۱۳/۴ درصد (۳۰ نفر) متاهل بودند. براساس دانشکده، ۲۹/۷۷ درصد (۶۷ نفر) از پزشکی، ۱۸/۲۲ درصد (۴۱ نفر) پرستاری، ۲۹/۳۳ درصد (۶۶ نفر) بهداشت و ۳۹/۱۱ درصد (۸۸ نفر) پیراپزشکی بودند. جدول ۱ میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می دهد. همانطور که نتایج نشان می دهد، کلیه ضرایب همبستگی به دست آمده بین متغیرهای پژوهش، به جز ضریب همبستگی بین خودکارآمدی اجتماعی و روان رنجوری و همچنین هوش معنوی و خودکارآمدی اجتماعی در سطوح $P< ۰/۰۱$ و $P< ۰/۰۵$ معنی دار است.

جدول ۱: میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. اعتیاد به اینترنت	۴۷/۶۷	۱۲/۶۷	۱						
۲. روان رنجورخویی	۲۳/۴۴	۵/۸۸	۰/۳۲**	۱					
۳. برون گرایی	۳۰/۹۷	۷/۶۴	-۰/۳۳**	-۰/۱۳*	۱				
۴. وظیفه شناسی	۳۵/۵۸	۶/۶۳	-۰/۲۱**	-۰/۲۰**	۰/۱۶*	۱			
۵. خودکارآمدی اجتماعی	۷۴/۰۸	۱۷/۵۵	-۰/۳۲**	-۰/۰۹	۰/۲۱**	۰/۱۴*	۱		
۶. هوش معنوی	۱۴۴۱/۶۷	۱۸/۲۱	-۰/۲۴**	-۰/۳۱**	۰/۱۹**	۰/۴۱**	۰/۰۹	۱	

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

۷. موفقیت تحصیلی	۱۵/۱۳	۱/۴۳	−۰/۳۷**	−۰/۳۳**	۰/۲۱**	۰/۴۲**	۰/۳۰**	۰/۲۲**	۱

P< 0/05* , P< 0/01**

مدل پیشنهادی در مجموع ۷ متغیر را در خود جای داده که اعتیاد به اینترنت به عنوان متغیر برونزاد، روان رنجوری، برون گرایی، وظیفه شناسی، خودکارآمدی اجتماعی و هوش معنوی متغیرهای میانجی و موفقیت تحصیلی به عنوان متغیر درونزاد مورد بررسی قرار گرفتند. پیش از بررسی ضرایب ساختاری، برازندگی مدل مورد بررسی قرار گرفت. جدول ۲ شاخص های برازندگی مدل پیشنهادی پژوهش را نشان می دهد. همانطور که نتایج جدول ۲ نشان می دهد، شاخص های استفاده شده برای برازش مدل شامل: آزمون نیکویی برازش مجذور کای ($\chi 2$) با مقدار ۱۱/۹۳ (df: 6, P: 0/067)، شاخص نیکویی برازش (GFI) با مقدار ۰/۹۸، شاخص نیکویی برازش تعدیل شده (AGFI) با مقدار ۰/۹۴، شاخص برازش هنجار شده (NFI) با مقدار ۰/۹۴، شاخص برازش تطبیقی (CFI) با مقدار ۰/۹۷، شاخص برازش افزایشی (IFI) با مقدار ۰/۹۷و جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) با مقدار۰/۰۶ بیانگر برازش قابل قبول مدل پیشنهادی است. به عبارت دیگر، مدل مذکور با پذیرش احتمال خطای ۰/۰۵ قابل تعمیم به جامعه تحقیق می باشد.

جدول۲: شاخص های برازندگی مدل پیشنهادی پژوهش

شاخص های برازندگی	χ^2	df	P	GFI	AGFI	NFI	CFI	IFI	RMSEA
مدل پیشنهادی	۱۱/۵۸	۶	۰/۰۶۷	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۰۶

شکل ۲، مدل آزمون شده پژوهش را به همراه ضرایب استاندارد مسیرها نشان می دهد. همانطور که مشاهده می شود تمامی ضرایب مسیر، به استثنای ضریب مسیرهای برون گرایی به موفقیت تحصیلی و هوش معنوی به موفقیت تحصیلی در سطح P< ۰/۰۱ معنی دار می باشند.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

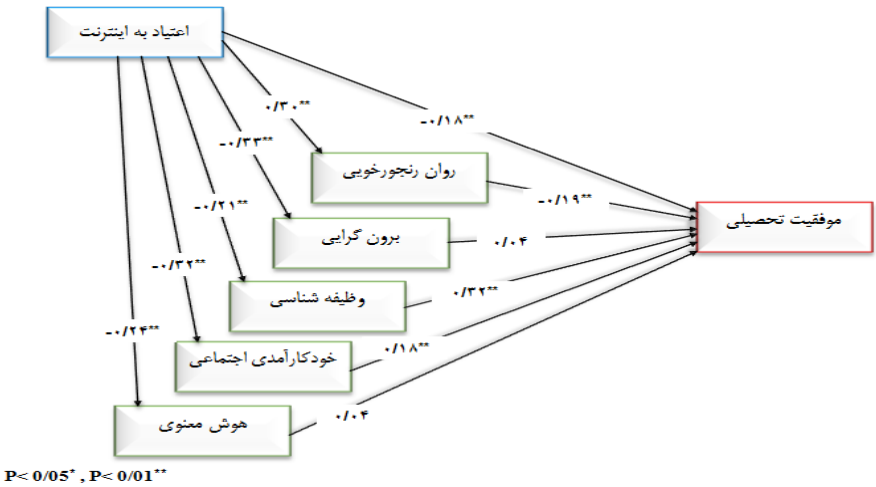

شکل ۱. ضرایب استاندارد مدل نهایی رابطه علی اعتیاد به اینترنت و موفقیت تحصیلی با میانجیگری ویژگی های شخصیت، خودکارآمدی اجتماعی و هوش معنوی در دانشجویان

جدول ۳، نتایج بوت استراپ ماکرو پریچر و هیز به منظور بررسی معنی داری رابطه غیرمستقیم کلی اعتیاد به اینترنت روی موفقیت تحصیلی و اثرهای اختصاصی مربوط به متغیرهای میانجی را نشان می دهد. در این جدول منظور از داده، اثر غیر مستقیم در نمونه اصلی و منظور از بوت، میانگین برآوردهای اثر غیر مستقیم در نمونه های بوت استراپ است. همچنین سوگیری، تفاضل بین داده و بوت را نشان می دهد و خطای معیار نیز نشان دهنده انحراف معیار برآوردهای اثر غیرمستقیم در نمونه های بوت استراپ است (عبدالفتاح[1]، ۲۰۱۰).

همانطور که نتایج جدول ۳ نشان می دهد، نتایج آزمون بوت استراپ برای کلیه مسیرهای میانجی، به جز برون گرایی و هوش معنوی در سطح P< ۰/۰۵ معنی دار است. فاصله اطمینان ۰/۹۵ و تعداد نمونه گیری مجدد ۱۰۰۰ است. با توجه به اینکه در تمامی مسیر ها، به جز برون گرایی صفر بیرون از فاصله اطمینان قرار دارد، روابط میانجی مفروض معنی دار هستند. همچنین در جدول ۳ میزان R^2 برای مسیرهای میانجی نشان داده شده است؛ منظور از R^2

[1] . Abd-El-Fattah

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

عبارتست از واریانس تبیین شده ی متغیـر وابسته بر حسب متغیر مستقل و میانجیگر. همانطور که مشاهده می شود در مجموع ۳۴ درصد از کل واریانس موفقیت تحصیلی توسط ویژگی های شخصیت، خودکار آمدی اجتماعی و هوش معنوی دانشجویان تبیین می شود.

جدول۳: نتایج بوت استراپ برای مسیر اعتیاد به اینترنت به موفقیت تحصیلی با میانجیگری وظیفه شناسی و خودکارآمدی اجتماعی

متغیرهای میانجی	داده	بوت	سوگیری	خطای معیار	حد پایین	حد بالا	R^2
کل	-۰/۰۲۱۸	-۰/۰۲۲۰	-۰/۰۰۰۳	۰/۰۰۴۶	-۰/۰۳۰۹	-۰/۰۱۳۰	۰/۳۴
روان رنجورخویی	-۰/۰۰۶۵	-۰/۰۰۶۴	۰/۰۰۰۰	۰/۰۰۲۶	-۰/۰۱۳۱	-۰/۰۰۲۵	۰/۱۹
برون گرایی	-۰/۰۰۱۵	-۰/۰۰۱۵	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۲۲	-۰/۰۰۶۸	۰/۰۰۲۴	۰/۱۴
وظیفه شناسی	-۰/۰۰۷۴	-۰/۰۰۷۷	-۰/۰۰۰۳	۰/۰۰۳۵	-۰/۰۱۶۳	-۰/۰۰۲۰	۰/۲۶
خودکارآمدی اجتماعی	-۰/۰۰۶۴	-۰/۰۰۶۳	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۲۸	-۰/۰۱۳۴	-۰/۰۰۱۸	۰/۱۷
هوش معنوی	-۰/۰۰۱۶	-۰/۰۰۱۶	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۲۴	-۰/۰۰۶۹	۰/۰۰۲۶	۰/۱۵

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر آزمون کردن مدل علی اعتیاد به اینترنت و موفقیت تحصیلی با میانجیگری ویژگی های شخصیت، خودکارآمدی اجتماعی و هوش معنوی در دانشجویان بود. نتایج تحلیل مدل نشان داد که مدل پیشنهادی پژوهش از برازش قابل قبولی با داده ها برخوردار است. مدلی که ارائه و آزمون شد نشان داد که تمامی مسیرهای مستقیم به استثنای مسیر مستقیم برون گرایی و هوش معنوی به موفقیت تحصیلی معنی دار بود. همچنین تمامی مسیرهای غیرمستقیم به استثنای مسیر غیرمستقیم اعتیاد به اینترنت از طریق برون گرایی و هوش معنوی روی موفقیت تحصیلی معنی دار بود و نقش میانجی گری روان رنجوری، وظیفه شناسی و خودکارآمدی اجتماعی روی موفقیت تحصیلی تایید شد.

نتایج نشان داد که بین اعتیاد به اینترنت با روان رنجورخویی رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد که این نتایج در راستای پژوهش حسن زاده و همکاران (۱۳۹۱)، فتحی و سهرابی

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

(۱۳۹۱) و میرکرک و همکاران (۲۰۰۹) می باشد. ویژگی روان رنجورخویی بیشترین قدرت پیش بینی آسیب پذیری در برابر تنش را دارد، این افراد در مقابله با استرس ناتوان هستند، در مواجهه با یک موقعیت اضطراری وابسته، ناامید و هراسناک می شوند و در کنترل هوس ها، امیال و آرزوها ناتوان هستند و به سرعت وابسته به غذا، سیگار، تملک و... میشوند (گروس[1]، ۲۰۰۱). این ویژگی ها می تواند موجب شود که افراد وابسته به اینترنت به دلیل وجود برخی از ویژگی های مذکور و عدم توانایی جهت درگیر شدن و چالش با مشکلات به صورت کارآمد و فعال، جهت خود را تغییر دهند و از این سلسله ویژگی های ناخوشایند رهایی یابند.

یافته دیگر پژوهش حاضر، رابطه منفی و معنی دار اعتیاد به اینترنت و برون گرایی است. این یافته با نتایج پژوهش حسن زاده و همکاران (۱۳۹۱)، فتحی و سهرابی (۱۳۹۱) و میرکرک و همکاران (۲۰۰۹) همسو می باشد. افراد داری اعتیاد به اینترنت افرادی گوشه گیر و درون گرا و منزوی و دارای روابط اجتماعی محدود می باشند، اما برون گراها دارای ویژگی های متمایزی هستند که عبارتند از: هیجان طلبی، قاطعیت، مشارکت، معاشرت، ابراز احساسات، برقراری روابط صمیمی با دیگران، بیشتر دوستانه و اجتماعی هستند؛ بنابر این به آسانی می توان برداشت کرد که این افراد کمتر دنیای مجازی اینترنت را ترجیح می دهند.

یکی دیگر از یافته های پژوهش حاضر، رابطه منفی بین اعتیاد به اینترنت و وظیفه شناسی است که با نتایج پژوهش حسن زاده و همکاران (۱۳۹۱)، فتحی و سهرابی (۱۳۹۱) و میرکرک و همکاران (۲۰۰۹) همسو است. ویژگی این افراد، موفقیت سنجیده، احتیاط در تصمیم گیری و دادن پاسخ به گونه ای مؤثر به جای واکنش تکانشی یا از روی عادت است. افراد وظیفه شناس قادر به مقاومت در برابر تکانه های تسلیم یا بروز هیجان های نامتناسب هستند (ولراث[2]، ۲۰۰۲). این افراد میتوانند تکانه های خود را کنترل نمایند و کمتر به رفتارهای اعتیادی گرایش دارند. همچنین این افراد بیشتر مایلند از رفتارهایی که سلامتشان را به مخاطره میاندازد دوری نموده و در فعالیت های دارای پیامدهای رفتاری مثبت شرکت کنند (رابرتز و همکاران، ۲۰۰۵). مسلماً افرادی که دارای چنین ویژگی هایی

[1] . Gross
[2] . Vollrath

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

هستند، نمی توانند ساعات طولانی و بدون هدف پای اینترنت بنشیند و وقت خود را اتلاف کنند وطبیعتاً رابطه منفی بین عامل وظیفه شناسی با اعتیاد به اینترنت وجود دارد.

علاوه براین، نتایج نشان داد که خودکارآمدی اجتماعی عامل دیگری است که در پیشگیری از وابستگی به اینترنت موثر است. این یافته با نتایج پژوهش اسکندر و آکین (۲۰۰۹) و رحمتی و کرامتی (۱۳۹۵) مبنی بر اینکه بین اعتیاد به اینترنت و خودکارآمدی اجتماعی رابطه منفی وجود دارد، همسو می باشد. افرادی که دارای حس قوی خودکارآمدی اجتماعی باشند علاقه عمیق‌تری به فعالیت هایی که در آن‌ها مشارکت دارند نشان می‌دهند، تعهد بیشتری نسبت به فعالیت‌هایشان حس می‌کنند و به سرعت بر حس یأس و نومیدی چیره می‌شوند. اما کسانی که حس خودکارآمدی ضعیفی داشته باشند عقیده دارند که شرایط و وظایف مشکل، خارج از حدّ توانائی و قابلیت آن‌هاست، بر روی ناکامی‌های شخصی و نتایج منفی تمرکز می‌کنند و به سرعت اعتماد خود نسبت به قابلیت‌ها و توانائی‌هایشان را از دست می‌دهند (بندورا، ۱۹۹۴). بنابراین وقتی دانشجویان در معرض رویدادهای منفی و یا موقعیت های اجتماعی استرس زا قرار می گیرند، احساس خودکارآمدی اجتماعی بالا به آنها کمک می کند تا بتوانند آن رویدادها و موقعیت ها را اداره کنند و در نتیجه در برخورد با بسیاری از مشکلات روانی از جمله اعتیاد به اینترنت محفوظ بمانند.

همچنین نتایج پژوهش نشان داد که هرچه دانشجویان در استفاده از اینترنت اعتیاد بیشتری داشته باشند موفقیت تحصیلی ضعیف تری خواهند داشت. این یافته در راستای نتایج پژوهش تمنایی فر و همکاران (۱۳۹۲)، محمد بیگی و همکاران (۱۳۸۸)، نیمزکا[1] (۲۰۰۸) مبنی بر اینکه اعتیاد به اینترنت با افت تحصیلی همراه است، می باشد. بسیاری از معتادان به اینترنت سلامتی خود را به مخاطره می اندازند و اکثر وقت مفید تحصیلی خود را فدای استفاده بی ثمر و غیر عملی از اینترنت می کنند آنها همچنین وقت خواب و خوردن خود را کاهش می دهند تا بتوانند بیشتر در اینترنت بمانند. این قبیل رفتارها به نظر می رسد که موانع جدی بر سر راه پیشرفت علمی دانشجویان می باشد.

از طرف دیگر نتایج نشان داد که روان رنجورخویی با موفقیت تحصیلی رابطه منفی و معنی دار دارد که این یافته همسو با نتایج پژوهش تمنایی فر و منصوری نیک (۱۳۹۳) و آتش

[1]. Niemz.K

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

روز، پاکدامن و عسگری (۱۳۸۷) می باشد. ارتباط منفی بین موفقیت تحصیلی و روان رنجورخویی اساساً پیامد اضطراب و تکانشگری است (چامورو پرموزیک و فورنهام، ۲۰۰۳). این در حالی است که ارتباط منفی بین اضطراب و موفقیت تحصیلی در پژوهشهای پیشین تأیید شده است (دوردی نژاد و همکاران، ۲۰۱۱؛ زارع و همکارن، ۱۳۹۱). همچنین دانشجویان روان رنجور کمتر قادرند تکانش های خاص خود را کنترل کنند که این امر می تواند به طور منفی با زمینه یادگیری آنها مرتبط باشد و به عدم موفقیت تحصیلی آنان منجر شود.

بنابراین یافته دیگر پژوهش حاضر مبنی بر میانجیگری روان رنجورخویی در رابطه بین اعتیاد به اینترنت و موفقیت تحصیلی قابل تبیین می باشد. روان رنجورخویی رگه ای از شخصیت است که در یک سوی آن ثبات و اضطراب پایین و در سوی دیگر آن بی ثباتی و اضطراب بالا قرار دارد (گروسی فرشی، ۱۳۸۰). بنابراین، روشن است که افراد با سطوح بالای روان رنجورخویی و در نتیجه، اضطراب و برانگیختگی بیشتر به سمت استفاده افراطی از اینترنت رو می آورند و نمی توانند موفقیت تحصیلی مناسبی داشته باشند، از این رو ویژگی شخصیتی روان رنجورخویی می تواند با ایجاد یک چرخه معیوب، اثر مخرب اعتیاد به اینترنت را روی موفقیت تحصیلی تشدید کند.

همچنین بر طبق نتایج همبستگی بین برون گرایی و موفقیت تحصیلی مثبت و معنی دار بود که در راستای پژوهش های پیشین (آتش روز، پاکدامن و عسگری، ۱۳۸۷؛ روزاندرا و همکاران، ۲۰۱۱؛ فتحی، یخچالی و مروتی، ۱۳۹۳) می باشد؛ ولی ضریب استاندارد این مسیر معنی دار نشد؛ چنانچه معنی دار بودن رابطه همبستگی الزاما به معنی رابطه علی معنی دار نیست که در راستای نتایج گزارش شده توسط تمنایی فر و منصوری نیک (۱۳۹۳) است. افراد برون گرا افرادی اجتماعی، دوستدار دیگران، علاقمند به شرکت مداوم در اجتماعات و مهمانی ها هستند و در عمل قاطع، فعال و اهل گفتگو هستند، به نظر می رسد این ویژگی ها به تنهایی در موفقیت تحصیلی فرد تاثیر زیادی ندارد.

از این رو متغیر برون گرایی نتوانست میانجی گر ارتباط اعتیاد به اینترنت با موفقیت تحصیلی باشد. تبیینی که می توان با این نتایج به آن اشاره کرد این است که برون گرایی تاثیر نیرومندی بر عدم گرایش دانشجویان به اعتیاد اینترنتی دارد ولی تاثیر مثبت آن بر موفقیت

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

تحصیلی آنقدر نیرومند نیست که بتواند از افت موفقیت تحصیلی دانشجویان به دلیل اعتیاد اینترنتی جلوگیری کند. به هر حال با توجه به نتایج به دست آمده می توان گفت، برون گرایی تاثیر مثبتی در عدم گرایش دانشجویان به اعتیاد اینترنتی دارد و درنتیجه دانشجویان برون گرا موفقیت موفق تری در زمینه های مختلف اجتماعی و تحصیلی خواهند داشت.

یکی دیگر از یافته های پژوهش حاضر، رابطه مثبت و معنی دار وظیفه شناسی با موفقیت تحصیلی است. این یافته با نتایج پژوهش پروپات[1] (۲۰۰۹) و روزاندرا و همکاران (۲۰۱۱) همسو می باشد. افراد وظیفه مدار برای پیشرفت و سماجت در تکالیف دشوار انگیزه دارند. این افراد بر چند هدف متمرکز می شوند و اصرار و تلاش بسیار برای دستیابی به اهداف دارند. شخصیت وظیفه شناس کارآمد، مرتب و مسئول است و نظم و دقت زیادی در انجام امور دارد و از هیچ تلاشی برای انجام تکالیفی که به او واگذار می شود کوتاهی نمی کند. وظیفه شناسی به طور اساسی توانایی برنامه ریزی اهداف تحصیلی و تلاش و پافشاری در دنبال کردن اهداف را افزایش می دهد و از طرف دیگر موجب موفقیت در زمینه های پیشرفت می شود (استاینمر و همکاران، ۲۰۱۱).

بنابراین منطقی به نظر می رسد که وظیفه شناسی میانجیگر ارتباط میان اعتیاد به اینترنت و موفقیت تحصیلی باشد. افراد فاقد ویژگی وظیفه شناسی دارای اهداف و خواسته های قوی و از پیش تعیین شده نیستند (فتحی آشتیانی و داستانی، ۱۳۸۸). اما در مقابل افراد وظیفه شناس منطقاً و به نحو مورد انتظاری سخت کوش هستند و دانشجویان پیشرفت محور نوعاً تکالیف تحصیلی خود را نسبت به دانشجویان دارای سطوح پایین تر وظیفه شناسی بهتر انجام می دهند (پروپات، ۲۰۰۹). زیرا آنها قادر به حفظ تلاش خود در جهت تعقیب اهدافشان هستند. این افراد نیاز ندارند تا به طور جدی بررسی کنند که چگونه وقتشان را بگذرانند زیرا در مدیریت زمان بسیار موفق هستند؛ و این نکته منعکس کننده این واقعیت است که آنها خود نظم بخش و هدف گرا هستند. آنها قادر به تصمیم گیری مناسب و انجام تکالیف تحصیلی به بهترین نحو هستند. علاوه بر این، این افراد بیشتر به دنبال پیامدهای رفتاری مثبت و کناره گیری از رفتارهای آسیب رسان هستند و بعید به نظر می رسد که با داشتن مقاومت بیشتر در برابر تکانه هایشان به سمت اعتیاد گرایش پیدا کنند.

[1] . Poropat

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

همچنین براساس یافته های پژوهش بین خودکارآمدی اجتماعی و موفقیت تحصیلی رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. که این یافته در راستای نتایج پژوهش مولن، براون و لنت (۱۹۹۱)، پنتریچ و دی گروث (۱۹۹۰)، پجرس و مایلر (۱۹۹۵) سولبرگ و ویلریل (۱۹۹۸)، نقل از دی ویتس (۲۰۰۴) و بندورا، (۱۹۹۷) مبنی بر اینکه خودکارآمدی با تعداد زیادی از سازه های پیشرفت تحصیلی ارتباط دارد همسو است. احساس رشد یافته ی از باورهای خودکارآمدی به طور نیرومندی در ظرفیت انجام دادن کار، تلاش در جهت فعالیت و انجام رساندن کارها، پایداری در برابر مشکلات و داشتن یک دیدگاه خوشبینانه اثر دارد؛ این در حالی است که فردی با سطح پایینی از از خودکارآمدی اطمینان کمی به ظرفیت خود برای انجام دادن تکالیف دشوار، آرزوها و تعهد کاری سطح پایین، و دیدگاه بدبینانه ی دارند (بندورا، ۱۹۹۳). به نظر می رسد دانشجویانی که سطح خودکارآمدی پایینی دارند هنگام رویارویی با چالش های تحصیلی از کوشش خود می کاهند و زود به راه حل های دست پایین تن می دهند، در حالی که افراد با سطح خودکارآمدی اجتماعی بالاتر فعالیت های چالش انگیزتر و محیط های را بر می گزینند که حس می کنند برای انجام شان توانایی دارند و همین امر برایشان موفقیت تحصیلی بهتری به دنبال دارد.

بنابراین عامل دیگری که میانجیگر ارتباط میان اعتیاد به اینترنت و موفقیت تحصیلی شد، خودکارآمدی اجتماعی بود. در واقع با توجه به این که بندورا خودکارآمدی را عاملی می داند که به عنوان یک میانجی شناختی عمل می کند و شناخت و افکار و احساسات افراد را تحت تاثیر قرار می دهد (بندورا، ۱۹۹۴) ، بنابراین به دست آوردن چنین نتیجه ای به دور از انتظار نیست، چرا که دانشجویان دارای خودکارآمدی اجتماعی بالا در برخورد با موقعیت های اجتماعی اعتماد به نفس دارند و نسبت به فعالیت هایشان متعهدند و در انجام فعالیت ها پشتکار و در موقعیت های اجتماعی مشارکت بیشتری دارند، این ویژگی ها به آنان کمک تا در برخورد با موقعیت های استرس زا کمتر به سراغ رفتارهای اعتیادی بروند و موفقیت تحصیلی موفق تری داشته باشند.

درنهایت بر طبق نتایج همبستگی بین هوش معنوی و موفقیت تحصیلی مثبت و معنی دار بود که در راستای پژوهش های پیشین (مولازاده و همکاران، ۱۳۹۳ و فراهنگ پور و همکاران، ۱۳۸۹) می باشد؛ ولی ضریب استاندارد این مسیر معنی دار نشد؛ چنانچه معنی دار بودن رابطه

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

همبستگی الزاما به معنی رابطه علی معنی دار نیست. علی رغم وجود رابطه هوش معنوی با توانایی حلّ مسأله و یادگیری و به دنبال آن پیشرفت تحصیلی، با توجه به ناشناخته بودن هوش معنوی در بین دانشجویان ایرانی و عدم آموزش مؤلفّه های آن از سوی خانواده و مدرسه، در این پژوهش هوش معنوی نقشی در افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ندارد.

از این رو متغیر هوش معنوی نتوانست میانجی گر ارتباط اعتیاد به اینترنت با موفقیت تحصیلی باشد. تبیینی که می توان با این نتایج به آن اشاره کرد ایـن است که هوش معنوی تاثیر نیرومندی بر عدم گرایش دانشجویان به اعتیاد اینترنتی دارد زیرا که معنویت باعث اعتماد به نفس می شود و اعتماد به نفس به نوبه خود باعث افزایش روحیه خوب و احساس سرزندگی می شود و این نیز سبب می شود که فرد بتواند ذهنی آزاد و باز داشته باشد (۳۲)، در نتیجه می توان انتظار داشت که افراد با سطح معنویت بالا به دلیل اعتماد به نفس و نیز روحیه خوب و سرزندگی و در نظر گرفتن ابعاد مختلف در روابط اجتماعی خود با دیگران در دنیای واقعی، از اینترنت به شکل حساب شده استفاده کنند و حضور در دنیای واقعی را به دنیای مجازی ترجیح دهند؛ ولی تاثیر مثبت آن بر موفقیت تحصیلی آنقدر نیرومند نیست که بتواند از افت تحصیلی دانشجویان به دلیل اعتیاد اینترنتی جلوگیری کند.

از جمله محدودیت های پژوهش حاضر، جامعه آماری آن بود که تنها دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور را در بر می گرفت؛ پیشنهاد می شود جهت افزایش گستره تعمیم پذیری یافته ها، مشابه این پژوهش در نمونه های گسترده تر و دانشجویان دانشگاه های دیگر نیز تکرار گردد. محدودیت دیگر مربوط به سوگیری تک روشی[1] است. استفاده صرف از پرسشنامه های خودگزارش، با افزایش احتمال عدم صداقت، بی دقتی و اهمال کاری دانشجویان در پاسخدهی، به رقم مراقبت پژوهشگر و استفاده از روش های برانگیزنده، منجر به کاهش روایی سازه[2] پژوهش می شود. برای رفع این مشکل پیشنهاد می شود همزمان با اجرای پرسشنامه از آزمودنی ها مصاحبه هم به عمل آید. پیشنهاد می شود از روش آزمایشی برای تعیین عوامل اثرگذار بر موفقیت تحصیلی استفاده شود.

[1] . one way bias
[2] . construct validity

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

منابع

آتش روز، پاکدامن، شهلا، و عسگری، علی. (۱۳۸۷). ارتباط بین پنج رگه شخصیتی و پیشرفت تحصیلی فصلنامه روانشناسی ایرانی ،۱۶: ۳۶۷- ۳۷۶.

تمنایی فر، محمد رضا. منصوری نیک، اعظم. (۱۳۹۳). ارتباط ویژگیهای شخصیتی، حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی با عملکرد تحصیلی دانشجویان. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی. ۷۱: ۱۴۹-۱۶۶

تمنایی فر، محمد رضا؛ صدیقی ارفعی، فریبرز؛ گندمی، زینب. (۱۳۹۲). رابطه میزان استفاده از اینترنت با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی کاشان. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، ۱۷(۲) ۸۲-۷۷.

حسن زاده، رمضان؛ بیدختی، عاطفه؛ رضایی، عباس؛ رهایی، فاطمه. (۱۳۹۱). رابطه اعتیاد به اینترنت با پیشرفت تحصیلی و ویژگی های شخصیتی فراگیران. فصلنامه فنآوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۳(۱): ۹۵-۱۰۷.

حسن پور، شهرزاد. (۱۳۸۵). ساخت و استاندارد سازی آزمون اعتیاد به اینترنت دانش آموزان دختر و پسر دبیرستانهای تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی.

دریکوند, پروین. پونده نژادان, فاطمه و دورقی، باقر. (۱۳۹۳) ، رابطه بین هوش معنوی و اعتیاد (دلبستگی) به اینترنت، *نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان شناسی*، مرودشت، شرکت اندیشه سازان مبتکر جوان، http://www.civilica.com/Paper-ASMJ01-ASMJ01_0196.html

رحمتی، صمد. کرامتی، هادی. (۱۳۹۵). ارتباط اعتیاد به اینترنت با خودکارآمدی اجتماعی، سبک های هویت و تفاوت‌های جنسیتی در دانشجویان. مجله نظام سلامت، دوره ۱۲(۱): ۲۷-۲۱.

رشید، سونیا. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین ویژگی های شخصیتی (بر اساس آزمون نئو) و اعتیاد به اینترنت در نوجوانان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی.

زارع، حسین؛ رستگار، احمد؛ حسینی، فریده سادات. (۱۳۹۱). الگوی ساختاری روابط ادراک از ساختار کلاسی، اهداف پیشرفت، هیجانات پیشرفت و درگیری تحصیلی: مطالعه تطبیقی نظام آموزشی سنتی و مجازی. پایانامه دکتری. دانشگاه پیام نور مرکز.

شکرافشان، ناهید. (۱۳۹۳). رابطه بین هراس اجتماعی، سلامت معنوی و رضایت از زندگی با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید باهنر کرمان.

شولتز، دوآن وشولتز،سیدنی الن. (۲۰۰۸). نظریه‌های شخصیت. ترجمهٔ: یحیی سیدمحمدی تهران: نشر ویرایش. (۱۳۸۸).

طولابی، زینب. کریمی، شکوفه. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین هوش فرهنگی و خودکارآمدی اجتماعی (مطاله موردی: دانشجویان دانشگاه ایلام). فرهنگ در دانشگاه اسلامی. ۲(۴): ۱۲۶-۱۳۹.

عابدینی، یاسمین و دستجردی، نگین. (۱۳۹۳). رابطه دینداری و هوش معنوی و تأثیر آنها بر عملکرد تحصیلی دانشجویان. رویکردهای نوین آموزشی؛ ۱(۱۹): ۳۷-۵۲

فتحی آشتیانی، علی و داستانی، محبوبه.(۱۳۸۸). آزمونهای روانشناختی -ارزشیابی شخصیت و سلامت روان . تهران: انتشارات بعثت.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

فتحی، فتانه. یخچالی، علیرضا. مروتی، ذکرالله. (۱۳۹۳). رابطه علی ویژگی های شخصیت و باورهای هوشی با خودکارآمدی تحصیلی و عملکرد تحصیلی با میانجی گری هدف های پیشرفت در دانش آموزان دختر دبیرستانی شهر خرم آباد. مجله دست آوردهای روانشناختی. ۴ (۱): ۵۵-۷۸.

فراهنگ پور، فرناز، خدیوی، اسدالله و ادیب، یوسف. (۱۳۸۹). رابطه هوش معنوی و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در ۹۰-۸۹ سال تحصیلی. *زن و مطالعات خانواده*؛۳(۹): ۹۷-۱۱۹.

گروسی فرشی، میرتقی. (۱۳۸۰). رویکردی نوین در ارزیابی شخصیت. نشر جامعه پژوه: نشر دانیال.

فتحی، محمد. سهرابی، فرامرز. (۱۳۹۱). مقایسه ویژگی های شخصیتی و سبک های هویت در دانشجویان معتاد و غیرمعتاد به اینترنت در دانشگاه تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی تهران. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

محمد بیگی، ابوالفضل؛ قضاوی، علی؛ محمد صالحی،نرگس؛ قمری، فرهاد؛ سعیدی، عاطفه. (۱۳۸۸). تاثیر اعتیاد به اینترنت بر وضعیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اراک، ۱۲ (۴)، ۱۰۲-۹۵.

مولازاده، علیرضا؛ غلامی، محموسعید؛ مهربانی، حمیرا؛ مرتضوی، احمدرضا؛ دولتخواه، حمیدرضا؛ درویشی، عبدالله و قدسی، رقیه. (۱۳۹۳). ارتباط هوش معنوی با موفقیت تحصیلی و انگیزش پیشرفت در دانشجویان علوم پزشکی فسا در سال ۱۳۹۲. سلامت جامعه؛ ۲(۳): ۵۵-۶۴.

Abd-El-Fattah, S. M. (2010). Garrisons model foself-directed learning: Preliminari validation and relationship to academic achivment. The Spanish Journal of Psychology, 13(2): 586-596

Abesha, A. G. (2012). Effects of parenting styles, academic self-efficacy, and achievement motivation on the academic achievement of university students in Ethiopia. A dissertation submitted in fulfillment of the requirements for the award of Doctor of Philosophy, School of Psychology and Social Science, Faculty of Computing, Health, and Science, Edith Cowan University.

Aboma, O. (2009). Predicting first year university students' academic success. Electronic Journal of Research in Educational Psychology, 7, 1053-1072.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy. Harvard Mental Health Letter, 13, 4-7.

Bandura A. Self-Efficacy. (1994). In V. S. Ramachaudran (Ed), Encyclopedia of human behavior. New York: Academic Press; 71-81.

Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. Educational psychologist, 28, 117-148.

Bandura A. Barbaranelli C. Caprara G V. Pastorelli C. (1996). Multifaceted impact of self-efficacy belief on academic functioning. Child Development; 67, 1206–1222.

Chamorro-Premuzic, T., & Furnham, A. (2003). Personality predicts academic performance: Evidence from two longitudinal studies on British University students. *Journal of Research in Personality*, 37, 319 –338.

Chamorro-Premuzic, T., & Furnham, A. (2003). Personality traits and academic examination performance. *European Journal of Personality*, 17, 237–250.

De Witz, S.J; & Walsh, W.B. (2002). Self-efficacy and college student satisfaction. Journal of Career Assessment, 10, 315-326.

Digman JM. (1990). Five robust trait dimensions: Development, Stability and Utility. Journal of Personality.;57:195-214.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

Dollinger ST, Orf L A. (1991). Personality and Performance in Personality: Conscientiousness and Openness. Journal of Research Personality.;57:195-214.

Dordi Nejad, F.Gh., Hakimi, H., Ashouri, M., Dehghani, M., Zeinali, Zh., Sadegh Daghighi, M., & Bahrami, N. (۲۰۱۱). On the relationship between test anxiety and academic performance. *Social and Behavioral Sciences*, ۱۵, ۳۷۷۴–۳۷۷۸.

Gross Farshi, M.Ter. (2001). Novel approaches in personality assessment. 1th ed. London: Oxford

Gaudiano, B. A. & Herbert, J. D. (2006). self-efficacy for social situations in adolescents with generalized social anxiety disorder. Behavioral and Cognitive Psychotherapy, 35, 209-223.

Ko C H. Yen J Y. Chen C C. Chen S H. Yen C F. (2005). Gender differences and related factors affecting online gaming addiction among Taiwanese adolescents. Journal of Nervous and Mental Disease; 193(4), 273–277.

Martin, J.H; Montgomery, R.L. & Saphian, D. (2006). Personality, achievement test scores, and high school percentile as predictors of academic performance across four years of coursework. Journal of Research in Personality , 40, 424-431.

Mason M, Singleton A, Webber R. The spirituality of young Australians. *Internationa ljournal of chikdren's spirituality* 2007; 12: 149-63.

McCrae, R. R,. & Costa, P. T. (2004). A contemplated revision of NEO Five Factor Inventory. Journal of Personality and Individual Differences, 36, 578-596.

McCrae, R.R., & Costa, P.C. (1987). Validation of the five-factor model across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology, 52,* 81- 90.

Meerkerk, G. J., Van Den Eijneden, R .J .J .M., Vermulst, A. & Garretsen, H. F. L. (2009). The Compulsive internet use scale, addiction research institute. *Cyber PsychologyandBehavior*, 12(1), 1-6.

Multon, K.D; Brown, S.D; & Lent, R.W. (1991). Relation of self-efficacy beliefs of academic outcomes: A meta-analytic investigation. Journal of Counseling Psychology, 38, 30-38.

Nasel, D. D. (2004). *Spiritual Orientation in Relation to Spiritual Intelligence.* Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy, University of south Asutralia.

Niemz K, Griffiths M, Banyard P. (2005). Prevalence of pathological Internet use among university students and correlations with self esteem, the General Health Questionnaire (GHQ), and disinhibition. *Cyberpsychol Behav*.;8(6):562-70.

Pajares, F; & Miller, M.D. (1995). Mathematics self-efficacy and mathematics performances: The need for specificity of assessment. Journal of Counseling Psychology, 42, 190-198.

Pintrich, P.R; & De Groot, E.V. (1990). Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance. Journal of Educational Psychology, 82, 33-40.

Poropat, A.E. (2009). A meta-analysis of the Five-Factor Model of personality and academic performance. *Psychological Bulletin, 135*, 322–338.

Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods, 40*, 879-891.

Roberts, B., Walton, K., & Bogg, T. (2005). Conscientiousness and Health across the Life Course. *Review of General Psychology*, 9(2), 156-168.

Rosandera, P., Bäckströma, M., & Stenbergb, G. (2011). Personality traits and general intelligence as predictors of academic performance: A structural equation modelling approach. *Learning and Individual Differences, 21*(5), 590-6.

Solberg, V.S; & Villareal, P. (1998). Examination of self-efficacy, social support, and stress as predictors of psychological and physical distress among Hispanic college students. Hispanic Journal of Behavioral Sciences, 19, 182-201.

Song, I. (2003). Internet gratification, depression, self – efficacy, and internet addiction. ProQuest Dissertation and Theses, Michigan State University. From: http// search. Com/ dociew/ 30539526? Accounted= 14613.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]

Steinmary, R., Bipp, T., & Spinath, B. (2011). Goal orientations predict academic performance beyond intelligence and personslity. Journal of learninig and Individual difference, 21, 196-200.

Vaughan, F. (2002). what is spiritual Intelligence? *Journal of Humanistic Psychology*, Vol. (42), No. (2). P:16-33.

Vollrath, M. (2001). Personality & Stress. *Scandinavian Journal of Psychology*, *42*, 335-347.

Zohor, D. , & Marsholl, I. (2000)**.** *SQ: Spiritual intelligence*: The ultimate intelligence. New York: NY, USA: Bloomsbury.

.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-10-08]

[DOR: 20.1001.1.2383353.1397.7.11.6.5]